

Arbetslösa ungdomar får försämrad hälsa

Anne Hammarström. **Arbetslöshet och ohälsa – om ungdomars livsvillkor.** 283 sidor. Lund: Studentlitteratur, 1996. Pris ca 395 kr. ISBN 91-44-46021-X.

Recensent: docent Kristina Berg Kelly, institutionen för särskilda specialiteter, barnmedicinska kliniken, Östra sjukhuset, Göteborg.

Det kan gott sägas först som sist att detta är en mycket sorglig läsning. Det går precis så illa för arbetslösa ungdomar som grupp betraktad som vi alltid trott. Den som meddelar oss denna kunskap vet mer än de flesta om ämnet. Anne Hammarström presenterar här både delar av sitt avhandlingsarbete och dess uppföljningar.

Unika studier

Hennes studier är unika så till vida att det finns få om ens några långtidsuppföljningar av effekter av arbetslöshet och därtill studier på flera olika aspekter av arbetslöshet.

Dessutom börjar hennes arbete redan med ungdomar i årskurs nio, alltså innan arbetslöshet existerar, vilket gör studien unik genom att predisponerande faktorer kan differentieras mot sekundära faktorer, dvs sådana som är effekter av själva arbetslösheten. Eftersom studien huvudsakligen är deskriptiv, har man svårt att komma med motargument.

Studien påbörjades 1981 och omfattar drygt 1 000 elever i årskurs nio i Luleå, där man redan då hade hög ungdomsarbetslöshet. Ungdomarna följdes sedan fem år framåt i tiden, med nya avstamp efter två och fem år. Bortfallet är minimalt, 2 procent, vilket också är unikt. Detta åstadkoms genom ett ambitiöst och oförtröttligt arbete från författarens sida, och det visar hennes ambition att själv ge intervjupersonerna något i utbyte. Utan respekt och omtänksamhet från forskarens sida hade kvaliteten inte varit så hög i intervjuvären eller i anslutningen.

Fyra grupper av Luleåungdomar

Materialet indelas i fyra grupper, en som huvudsakligen studerat, en som huvudsakligen arbetat, en som haft arbetsmarknadspolitiska åtgär-

der under minst 24 veckor och slutligen den arbetslösa gruppen som varit utan arbete minst 24 veckor, allt räknat under femårsperioden.

För dessa fyra grupper redovisas sedan alla tänkbara bakgrundsfaktorer och aktuella livsvillkor. Man lär sig att de som trivdes sämst i skolan och misslyckades där också hade de sämsta hemförhållandena med dåligt stöd och också blev arbetslösa i stor utsträckning. Hälsan, hälsovanor och sociala förhållanden blev bäst bland de studerande, näst bäst hos de arbetande och bättre hos dem som fick åtgärder än hos de arbetslösa. De arbetslösa försämrade sin psykiska hälsa mest, särskilt männen, och i proportion till hur länge de varit arbetslösa. Arbetslösheten var alltså en viktig faktor som försämrade hälsan, både direkt och indirekt genom sämre hälsovanor.

Kvinnor med familj klarar sig bäst

Livsvillkoren är också dystrast för de arbetslösa, med större social isolering, tilltagande psykiska besvär, passivitet, dålig ekonomi och skamkänsla. Men det finns lysande undantag. Killar med naturintressen kan ta arbetslösheten som ett sabbatsår, och bor de på landet tycks de inte sällan ha möjlighet till svartjobb. Andra tar arbetslösheten som en välkommen semester för att vila upp sig efter ett slitsamt jobb. Bäst klarar sig kvinnorna i den arbetslösa gruppen om de skaffade sig familj. Ofta fick de då ytterligare en person att ta hand om förutom barnet, nämligen sin sambo, också han ofta arbetslös. Dessa sammanboende män fortsatte i motsats till kvinnorna att försämma sin hälsa trots familj.

Att de arbetslösa som grupp skulle vara arbetsskygga förnekas av resultaten i studien både i utgångsdata och i årskurs nio och vid uppföljningarna, men det sker naturligtvis en anpassning till arbetslösheten hos somliga.

Nyanserad skildring med stor autenticitet

En kortfattad översikt, som denna, av en 275 sidor lång bok ger ingen rättvisa åt boken, som utmärks av sina nyanseringar av olika livsöden inom de fyra grupperna. Nyanse-

ringarna åstadkoms främst genom de många och utförliga citaten av ungdomarnas egna svar, vilket ger liv och autenticitet åt boken. Författaren använder sedan skickligt dessa citat till att påvisa olika livsvillkor mellan grupperna.

De deskriptiva delarna av studien talar för sig själva och är slående. Men författaren nöjer sig inte med det utan använder sig av olika tolkningsmöjligheter för att förklara varför det gick som det gick i de olika grupperna. Framträdande är genusteorin, och diskussionen i stort domineras helt av den. Familjebakgrund spelar en mindre roll som tolkningsmöjlighet. Andra förklaringsmodeller, som teorier om inlärd hjälplöshet eller bristande kontroll över sitt liv, konventionella socioekonomiska teorier och klassteorier, diskuteras men underordnas genusteorin. Det är intressant att läsa dessa tolkningar, men de känns inte alltid övertygande utan ibland påklistrade. Å andra sidan är författaren tydlig och redovisar hela tiden sitt teoretiska perspektiv.

Är studien relevant idag?

Den kritik man kan komma med är frågan hur relevant denna studie är idag, 15 år senare, i storstadssamhällen med andra ekonomiska förutsättningar både för individ och samhällsorgan. Samhället är mer skiktat idag än då, och olika villkor gäller i olika samhällsgrupper. Man kan undra om genusperspektivet ser likadant ut idag som då i Luleå. Mycket talar för att unga kvinnor idag lever mer på männens villkor, vilket skulle kunna innebära att kvinnor idag far sämre av arbetslösheten.

Männen för sin del har väl knappast ändrat sin roll påtagligt, men macho-bilden tycks bli mer uttalad i marginaliserade samhällsgrupper, medan välutbildade män kanske närmast sig det som författaren ser som ett bättre liv för män, detta att de utvecklar sin relationsförmåga.

Bred publik

Boken är tänkt för en bred publik såväl inom sjukvård och hälsovård som inom kommunala serviceorgan där man kommer i kontakt med ungdom. Dess angelägna budskap

och solida faktabas gör att den starkt kan rekommenderas. Det är dock svårt att riktigt veta hur den är tänkt att användas. Att sträckläsa den är tröttnande, och citaten, om än välvalda och ofta rörande, kan kännas oändliga. Samma budskap upprepas ofta om och om igen i olika tappningar. Kanske fungerar den bäst som bredvidläsning då och då, under olika uppslagsord, ett kapitel i taget, som argument i olika situationer när man vill försvara eller hjälpa ungdomar. En sådan läsning underlättas av att varje kapitel har en tydlig sammanfattning. •

Kursbok om primärvårdsförhållanden

Mark E Silverman, J Willis Hurst, eds. **Clinical skills for adult primary care.** 319 sidor. Philadelphia–New York: Lippincott–Raven, 1996. Pris \$ 30.75. ISBN 0-7817-0327-1.

Recensent: distriktsöverläkare Lennart Holmquist, primärvårdens utvecklingsenhet, Örebro.

Denna bok tillkom som en följd av en tremånadersutbildning för amerikanska allmänläkare. Kursen hade lagts upp i samarbete mellan organspecialister och allmänläkare. Tonvikten var lagd på diagnostik genom patientintervju, fysikalisk undersökning och laboratorieundersökning som är anpassad till primärvårdsförhållanden. Föreläsarna/artikelförfattarna är specialister inom olika organspecialiteter, och de ansvarar för var sitt kapitel, där de skriver om det som kan tänkas vara användbart för den kliniskt verksamma allmänläkaren.

Lovvärt syfte men magert resultat

Tyvärr finner jag inte att denna bok kompletterar mottagningens basbibliotek nämnvärt. Alltför stor del av boken tar upp rena självklarheter, och användbara kunskaper drunknar. Det är ett inte ovanligt problem som lätt uppstår om inte allmänläkarna tar tillräckligt ansvar för att sovra i ett specialistproducerat utbildningsmaterial. Syftet är lovvärt, men användbarheten för svenska allmänläkare är ändå ganska mager. •